

säkerhetstjänst, neutralitetspolitik som inte varit neutralitetspolitik, strid för förtryckta folk som parats med idogt samarbete med CIA och den egna industrin... allt detta hade han till en början uppfattat som högerns försök att politiskt underminera arbetarrörelsen. Men med tiden hade han blivit osäker.”

Till osäkerheten bidrar skvallret om Sapos, rörelsens egen åsiktspolis ute i företagen. Har lögnen gripit rörelsen? Mot de tvekan, sökande visar man hårdhet och hån. Talet om att facket arbetar för de svaga; de ömsom tårdrypande, ömsom hotfulla vädjandena i valen, de självgo-da bedyrandena att det mesta är borgarnas fel, allt börjar för Lennart verka som dimridåer. Att bli borgerlig är därför inte steget. Han trött-

nar, retirerar och börjar lufta de stora frågorna med vänner i en anonym grupp, av ett slag vi känner från Eyvind Johnsons Krilon-böcker.

Sedan Lennart plågat valt att berättar för sina kolleger om den stora Hemligheten, och sedan en radikal aktionsgrupp med hjälp av LO:s självständiga vaktmästare kommit över Hemligheten, inträder den farsartade slutscenen under ett fackligt stormöte då sanningen bringas i dagen, varpå Lennart slipper ur sin värsta samvetsångest.

Borgen avbildar en människa i strid med det sanningskrav som hunsats bland stelnade makthavare. I dråplig kontrast till dessa ledare möter den rättframme anarkisten Isak, som till slut får avsked från LO, likaså den inkallade marknadskon-

sulten Alex Ehrenstam, som kallblodigt stylar till gamla LO bortom oigenkännlighet. Man får i Borgen en god resumé av hur facket utvecklats, och anar hur folk inom vänstern sett på skeendena sedan 60-talet. Stilen är snabb och träffsäker, personerna tecknas med en lagom dos karikatyr. Sahlström lär oss litet bättre förstå facklig politik, liksom ana hur lätt maktsträvare tar patent på våra godhjärtade drömmar.

Carl-Johan Ljungberg

(cjl@brevet.nu) är Fil dr i stadsvetenskap, författare och frilansskribent.

BOKFAKTA

Författare: Olle Sahlström

Titel: Borgen

Förlag: Atlas, 2002

TYSKLAND

Röda grevinnans kvarlåtenskap

Av Elisabeth Braw

I postuma minnen suckar en av Tysklands intellektuella över bristen på metafysiska fundament.

TYSKLAND HAR EN liten men inflytelserik grupp intellektuella som hjälpta endast av sina skarpa hjärnor leder samhället. De för tankarna tillbaka till den oomstridda kulturnation Tyskland en gång var och bidrar genom sitt tänkande till att Tyskland i någon form fortsätter vara det (var är våra svenska tänkare?). Åldersdamen bland dem, Marion Gräfin Dönhoff, talar en kort tid efter sin död fortfarande till oss i bästsäljaren – ja! – Was mir wichtig war .

När hon påminnes om sin förestående 90-årsdag kom Marion Dönhoff att tänka på tusenfotingen som tillfrågades vilket ben han flyttade

först. När han började tänka på det blev han så förvirrad att han inte längre kunde gå. Samma känsla hade grevinnan. När hon kom att tänka på att hon var 90 överkom henne känslan av att inte behöva ta ställning till svåra frågor eller sysselsätta sig med komplicerade tankegångar: hon var ju ändå 90. Så skönt då att hon aldrig tänkte på sin ålder. Fram till sin död vid 92 års ålder i mars 2002 var grevinnan Marion Dönhoff en av de gestalter som utgör Tysklands intellektuella och moraliska ryggrad. Hon gjorde det i form av artiklar i tidningen Die Zeit, som hon gav halva sitt liv. Ett tecken på hennes inflytande var Die Zeits kondoleansbok, som efter hennes död fylldes av tack från läsare landet runt.

Trots att Dönhoff, född 1909 som adelsdam i vad som då var det tyska Ostpreussen, under sin livstid skänkte sina landsmän åtskilliga minnen och betraktelser i bokform – bland dem den utomordentligt rörande Um der Ehre Willen, där hon beskrev sina vänner i den tyska motståndsrörelsen under Tredje Riket – verkar tyskarna inte ha tröttnat på henne. Was mir wichtig war, som i många veckor låg på bästsäljarlistan, är en samling anföranden, tacktal och artiklar av grevinnan, kompletterad av intervjuer med henne under hennes sista levnadsår.

HABERMAS OBEGRIPLIG

Och visst kunde 90-åringen tänka: i bokens samtal med Haug von Kuenheim och Theo Sommer yttrar hon sig om ämnen så skilda som adelns roll i samhället och filosofen Jürgen Habermas. Hon är djup och tillika ärlig, och det var väl därför hon fick en sådan bred publik. Har adeln fortfarande ett slags rätt att vara förebilder i samhället? undrar intervjuarna med henne själv och hennes

vän, tillika före detta tyske presidenten, Richard von Weizsäcker i åtanke. Nej, svarar Dönhoff, men han tänker ett skikt djupare, en dimension vidare än de flesta människor, och därför är han en sinnbild av adeln. Tröst finner vi utbildade politologer som kämpade med Habermas' skrifter i Dönhoffs konstaterande att han ofta över huvud taget inte går att förstå. Den skarp-sinniga damen reflekterar över Luther – ”han fordrar civilkurage som politisk grunddygd” och likheterna mellan vissa afrikaner och Ryssland – ”de står ut med mer än vi. De lever mer pragmatiskt.” Därför har utvecklingen gått långsammare där.

Ett ämne som låg Marion Dönhoff – hon definierade sig som liberal: ”det är man om man sitter mel-

lan alla stolar”, men kallades ofta ”Röda grevinnan” – varmt om hjärtat var kapitalismens tillkortakommanden och hur de kan avhjälpas. I boken presenterar hon ett mycket konkret förslag som kunde bidra till att jämna ut skillnaderna mellan rik och fattig utan att avskaffa det kapitalistiska samhällssystemet: en arvsavgift för rika människor. Den skulle inte gå till staten utan direkt till välgörande ändamål. Resten av förmögenheten skulle de rikas arvingar få. Över huvud taget, menar Dönhoff, handlar dagens samhälle bara om vad som direkt gagnar den enskilda personen. Så spelar religion till skillnad från tidigare århundraden inte längre någon roll. ”Marknadsekonomin tar hela människan i anspråk och tolererar inga gudar

jämte sig själv... Det är mycket beklagansvärt eftersom det betyder att vårt metafysiska fundament försvinner”, konstaterar hon.

Trots att Dönhoff inte är någon reaktionär måste man med henne beklaga vårt tomma samhälle. Tyvärr har det genom hennes död blivit ett stycke tommare. Som tur är var hon ju skriftställare, så vi lägger Was mir wichtig war till den långa rad förnämliga böcker från hennes hand som vi har att trösta oss med.

Elisabeth Braw (ehbraw@aol.com) är frilansskribent i USA.

BOKFAKTA

Författare: Marion Gräfin Dönhoff

Titel: Was mir wichtig war

Förlag: Siedler Verlag, Berlin 2002

DEMOKRATI

Behövs politikerna i framtiden?

Av Per Dahl

När medborgarna ställer ökade krav på direktinflytande över sin vardag minskar också de politiska möjligheterna att detaljstyra. Behöver vi då politiker alls?

DET ÄR TYDLIGEN FEL att vara platonist numera, det anser i alla fall Mattias Hartmann och Felix Nolte. Ja, kanske. Men även den som ändå tycker att Platon gick in i samfundets och rättens innersta kan ändå finna de båda samhällsvetarnas och konsulternas framställning tänkvärd. Vad behöver vi egentligen politiker till?

Kanske måste också idéer som författarnas få utvecklas utanför partipolitiken – boken, Morgondagens demokrati : en bok för alla som är, borde vara eller kan bli intresserade av politik sprids av bolaget Kairos

Future. Man kan tycka det är lyx att skriva om det förnuftiga förhållandet mellan medborgare, politiker och förvaltning när politikens stora tema är hur det politiker och förvaltning ansvarar för i stället skall fås att krympa. Men möjligen är det den väg de båda visar på som blir den politiskt praktiska vägen framåt, genom en glipa mellan de politiska fronternas skansar.

Medborgare väljer politiker som ska styra förvaltare. Tre rutor i rad med pilar mellan sig. Den ”svenska modellen” har var och en som tillbringat kvällstimmar i en nämnd eller styrelse fått ingnodd i sig. Den

är inte den enda – de nämner den amerikanska, där rutan ”politiker” ligger långt närmare förvaltarna än medborgarna, och den direktdemokratiska, där avvägningen är den motsatta: politiker och väljare bland varandra, båda med stort avstånd till förvaltarna.

Men författarna undrar, varför behövs egentligen politiker som en relästation mellan förvaltning och medborgare? Kan inte den relationen gå av sig själv, medan politiker sysslar med annat?

BRUKAR DEMOKRATI

Den ogint elake drar sig nu snabbt till minnes den stackars f d civilministern Bo Holmbergs fruktlösa och glömda försök med ”brukardemokrati”. Om nu medborgare ska ha direktinflytande över verksamhet – varför då inte organisera denna utanför offentlig sektor? Ja, det kan man ju helt riktigt fråga, men då missar man det väsentliga i frågeställningen – har politikern någon roll om medborgarna sköter sina mellanhavanden med och styrning